

„DICSÉRTESSÉK A LEGMÉLTÓSÁGOSABB OLTÁRISZENTSÉG!”

Szenttisztelet a magyar ókatolikus közösségekben¹

Az ókatolicizmus magyarországi történetének forrásanyaga igencsak töredékes. A több mint egy évszázados hazai hagyományokkal rendelkező felekezetre vonatkozó dokumentumok szórványosan és esetlegesen maradtak fenn különböző közgyűjteményekben, illetve magánhagyatékokban. Ennek a kis írásnak a forrásai – a téma nem túl bőséges szakirodalma mellett – is igencsak eltérő jellegűek (s egyik sem tartalmaz kifejezetten a címben megjelölt témához kapcsolódó adatokat).

Munkám elkészítésekor Csernohorszky Gyula Ottó *Máriavita* ó-katolikus egyház, vagy a római szentszéktől elszakadt máriavita rend rövid története és alaptörvényei című könyve és Tamás ókatolikus püspök² – a Szeged-Csanádi Püspöki Levéltárban föllelhető – 1945. évi pásztorlevele mellett fölhasználtam a Magyar Baptista Levéltárban őrzött ókatolikus vonatkozású dokumentumokat és Ambrus Ferenc egykori szegedi ókatolikus örkanonok irathagyatékát is. Ez utóbbit a lelkész unokája, Geishauer-Ambrus Viktória bocsátotta rendelkezésemre, míg a baptista levéltárban László Gábor kalauzolt. Segítségüket ezúton is köszönöm!

A három magyar ókatolikus püspök – Kubinyi Viktor (1873–1966), Deák Vidor (1883–1954) és Fehérváry Tamás (1917–1984) – nevével fémjelzett mozgalmak történetét az 1980-as évek második felében Harsányi László és Sasvári László szisztematikusan és mindenre részletre kiterjedő szemlélettel kutatta.³ Újabban Dorogi Ferenc⁴, Széles Tamás⁵, valamint jelen sorok írója közölt ókatolikus tárgyú tanulmányt⁶, míg a magyarországi ókatolikus források gyűjtésén Csima Ferenc, a *Vallástudományi Szemle* című folyóirat egyik szerkesztője fáradozik.⁷

A magyarországi ókatolicizmus egyik jelentős ága volt a máriavita ókatolikus mozgalom. Ennek képviselője a lengyelországi Plockban 1939-ben pappá szentelt, majd magyarországi apostoli delegátussá kinevezett Csernohorszky Gyula volt, aki a felekezet és a máriavita szerzetesrend történetét és főbb elveit a fölszentelésének évében kiadott kötetében foglalta össze. (A később huszonnyolc évesen püspökké szentelt Csernohorszky 1947-ben a Fehérváry Tamás nevet vette föl.)

A máriavita mozgalmat 1893-ban alapította Feliksa Kozłowska (1862–1921) – szerzetesi nevén Mária Franciska nővér – a lengyelországi (akkor orosz fönnha-

¹ A szerző az MTA-SZTE Vallási Kultúrákutató Csoport külső munkatársa

² Csernohorszky Gyula (később Csernohorszky Gyula Ottó, majd Csernohorszky Gyula Mária Tamás) 1947-ben fölvette a Fehérváry Tamás nevet, amelyet haláláig viselt.

³ HARSÁNYI 1988. 16–54., HARSÁNYI 1989. 74–78. és SASVÁRI 1994. 81–125.

⁴ DOROGI 2011. 133–141.

⁵ SZÉLES 2012. 51–55.

⁶ MIKLÓS 2010. 159–168.; MIKLÓS 2012. 247–254.; MIKLÓS 2013. 31–40.

⁷ <http://www.vallastudomany.net/projektek/> (Az utolsó letöltés időpontja: 2013. november 12.)

tóság alatt lévő) Plock városában. Az alapító asszony célja világi, illetve szerzetesi közösség szervezése volt az Oltáriszentség és a Szent Szűz tiszteletére. Kozłowskának – elmondása szerint – többször voltak látomásai, misztikus élményei, amelyek során többek között Szűz Mária is megjelent neki. Követői számára Mária életét – innen a mozgalom neve – jelölte meg az életszentség példajaként.⁸

A római katolikus egyház azonban a máriavita lelkeségi irányzatot nem nézte jó szemmel, ezért a mozgalom vezetőjét és tagjait 1906-ban X. (Szent) Pius pápa kiközösítette az egyházból. Egy évvel később a máriaviták új egyházat alapítottak. Egy ókatolikus főpap püspököket szentelt számukra, az új felekezet pedig csatlakozott az ókatolikus egyházak utrechti közösségéhez, ahonnan azonban az 1920-as években – tévesnek ítélt tanításaik miatt – szintén kiközösítették. A máriaviták már tevékenységük korai időszakától engedélyezték a nős férfiak, illetve a nők pappá szentelését.

Csernohorszky Gyula a *Máriavita ó-katolikus egyház, vagy a római szentszéktől elszakadt máriavita rend rövid története és alaptörvényei* című munkájában kiemelte a máriavita ókatolikusok szentkultuszának két központi jelenségét: a Szűz Mária-tiszteletet és az Oltáriszentség kultuszát. Mária, Jézus Krisztus édesanyja – a felekezet és a rend névadója és patrónája – olyannyira népszerű volt körükben, hogy közösségüket Szűz Mária – a Szűzanya – egyházának nevezték. Mint Csernohorszky megfogalmazta: „A Máriavita Ó-Kath[olikus]. Egyház a »Szűz Anya Egyházának« nevezi magát, mivel az Isten Anya életének a hasonlóságát akarja visszatükrözni hívei életében. (Latinul: Mariae vita = Máriának az élete.)”⁹ A máriaviták olyannyira tisztelték Szűz Máriát, hogy papjaik, valamint férfi és női szerzeteseik egyik névként viselték a Mária keresztnevet (például Csernohorszky Gyula Mária Ottó).

Az Eucharisztikus Krisztus kultuszának megnyilvánulása a máriavita ókatolikus köszöntés: „Dicsértessék a Legméltóságosabb Oltáriszentség!” Emellett a közösség templomaiban és kápolnáiban díszes monstranciába helyezve mindig kint volt az oltáron az Oltáriszentség, ami előtt térdet hajtottak és imádkoztak. Éppen ezért egyházukat „Örökimádó Egyháznak” is nevezték, klerikusaikat és szerzeteseiket pedig örökimádó papoknak, szerzeteseknek és apácáknak hívták.¹⁰ Csernohorszky Gyula szavaival: „A Máriavita Ó-Kath[olikus]. Egyház teljesen az Oltáriszentség kultuszának szenteli magát. Célja az Oltáriszentségben Elrejtőzött Úr Jézusnak és a Fáradhatatlanul Segítő Szűz Mária tiszteletének az elterjesztése.”¹¹

Tamás püspök – eredeti nevén Csernohorszky Gyula – 1945. november 27-én adta ki első (és mindmáig egyetlen ismert) pásztorlevelét.¹² Ebben a máriavita ókatolikus vallás és a máriavita szerzetesrend magyarországi újraindulásáról is hírt adott. (Az újraindulást az indokolta, hogy 1943-ban a felekezet tevékenységét a belügyminisztérium betiltotta.) A dokumentumban az Eucharisztikus Krisztus tiszteletének momentumai is megjelentek. „1945 áprilisában ismét életre kelt a Máriavita-rend

⁸ HETÉNYI VARGA 2003. 705.

⁹ CSERNOHORSZKY 1939. 15.

¹⁰ CSERNOHORSZKY 1939. 22–23.

¹¹ CSERNOHORSZKY 1939. 16.

¹² Vö. MIKLÓS 2010. 159–168.

hazánkban, hogy felállítsa ismét Krisztus trónját, amelyet az emberi gonoszság és az emberi elvakultság ledöntött. Azóta ismét hirdetik a magyar máriaviták, hogy az oltáriszentség nem csak Szentség, hanem az élő Krisztus, akit nem lehet bezárni egy szekrénybe, akit nem lehet belakolni egy templomba, mert él és uralkodni akar.”¹³

Fehérváry Tamás a dokumentum végén kifejtette a máriavita ókatolikus hit alapelveit is, amelyeknek egyik pillére Jézus Krisztus egyházfősége, az apostolok krisztusi küldetése és utódaiknak kézzel való fölszentelése. Ezzel került kifejezésre, hogy nem ismerik el a pápa – a katolikus egyház feje – primátusát, s minden püspöknek – mint apostolutódnak – ugyanolyan lelki és egyházgovernánsági hatalmat tulajdonítanak. „Az Egyház egyedüli Feje Jézus Krisztus. Az apostolok testülete, majd a világ összes püspökei, akik be tudják bizonyítani, hogy érvényes szentelést, ill[etve]. consecrációt¹⁴ kaptak, alkotják a tanító Egyházat. Az apostolok mind egyformák voltak hatalomban, ugyanígy a püspökök is. Mert sz[en]t. Péter se nem kisebb, se nem nagyobb sz[en]t. Pálnál.”¹⁵

A Magyar Nemzeti Máriavita Ókatolikus Egyház által 1946-ban kiadott szórólap arról tájékoztat, hogy „már nevelkedik az új nemzeti papság a Szent Ágoston Kolostorban”, s hogy „minden vasárnap magyar nyelvű szentmise és szentbeszéd van a Szent Ágoston Kolostor Kápolnájában” délelőtt tíz óraker.¹⁶ A püspöki székhely, a kolostor és a kápolna Budapesten a (VI. kerületi) Benczúr utca 37. szám alatti házban volt. A kis kápolnában állandóan ki volt téve az Oltáriszentség, s a falon lógott a mozgalom alapítójának (akit a pásztorlevél szövege csak a „Szent” megnevezéssel illetett), Mária Franciskának a képe.¹⁷

A máriavita ókatolikus egyházat – amely akkor már Magyar Nemzeti Katolikus Egyház néven működött – 1947. december 31-i hatállyal ismét betiltották. Fehérváry Tamás püspököt és ókatolikus egyházát – amely ekkor már nem volt máriavita jellegű – csak 1956 őszén ismerték el újra, azonban a főpásztornak 1957-ben már távoznia is kellett egyháza éléről. Utódjául püspöki helynökként Thury Lajost (1903–1974) nevezte ki, akit az állam elismert és fizetést biztosított számára. Az eredetileg római katolikus pap Thury – aki az ókatolicizmus előtt ortodox, illetve hetednap Adventista lelkészként is szolgált – haláláig vezette a Magyar Ókatolikus Egyház elnevezésű felekezetet, amely a Szabadegyházak Tanácsának tagja volt.¹⁸

A Magyar Baptista Levéltárban található egy kéziratos dokumentum, amely – pontokba szedve azokat – a katolikus és az ókatolikus vallás közötti különbségeket ismerteti. A szöveget 1968-ban Thury Lajos címzetes apát, ókatolikus püspöki helynök fogalmazta meg. Ebben a szentkultuszra vonatkozó információk is olvashatóak: így például az, hogy az ókatolikusok elvetik a „szentek túlzott tiszteletét”, a búcsújárást, az ereklyék kultuszát, Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának hittételét.

¹³ Tamás, Isten kegyelméből a Magyar Máriavita Ó-Katolikus egyház első püspöke: Első pásztorlevél. Budapest, 1945. november 27. SZCSPL I. 1. a. 599/1946.

¹⁴ Kónszekráció: fölszentelés (jelen esetben az egyházi rendben a püspöki méltóságra).

¹⁵ Tamás, Isten kegyelméből a Magyar Máriavita Ó-Katolikus egyház első püspöke: Első pásztorlevél. Budapest, 1945. november 27. SZCSPL I. 1. a. 599/1946.

¹⁶ Másolata a szerző birtokában.

¹⁷ Dr. Sasvári László szíves szóbeli közlése. (2013. június)

¹⁸ Vö. MIKLÓS 2012. 247–254.

„3. Nem ismerjük el az 1854-ben kihirdetett hittételt Mária szeplőtelen fogantatásáról. [...] 9. A szentek túlzott tiszteletét elítéljük. Tagadjuk azt a tanítást, hogy minden kegyelem közvetítője Mária. A mi közvetítőnk és kiengesztelőnk egyedül a mi Urunk, Jézus Krisztus, aki állandóan könyörög érettünk a mi menyeyei Atyánknál. (Róm. 8:34)¹⁹ 10. A bűcsúról azt tanítjuk, hogy durva visszaélése az őszinte hitnek, mint az ősegyházban is ismeretlen fogalmat, nem osztogatjuk, mert nem bibliai eredetű. [...] 12. Bűcsújárás, ereklyetisztelet, rózsafüzér, skapuláré stb. a szent dolgokkal való üzérkedésre vezethet, ezért nem gyakoroljuk.”²⁰ Ekkora a Thury Lajos vezette – eredetileg máriavita gyökerű – ókatolikus egyház már egészen más módon vélekedett Szűz Máriáról, mint néhány évtizeddel korábban a Fehérváry szervezte máriavita ókatolicizmus hazai hívei.

Az 1960-as években Amerikába távozott Fehérváry Tamás szintén szakított a máravitizmussal, s a kanadai kormánnyal már a Tradicionális Keresztény Katolikus Egyház elnevezésű felekezetet ismertette el, mint annak érsek-metropolitája. Fehérváry 1984-ben bekövetkezett haláláig kapcsolatban állt az általa pappá szentelt Ambrus Ferenc (1914–1990) szegedi ókatolikus lelkésszel.

Ambrus irathagyatékában maradt fenn egy kis angol nyelvű ismertető Fehérváry egyházáról, amelyben annak intézményei, valamint plébániái és missziói is föl vannak sorolva. Ezek patrocíniumaiból is következtethetünk a közösség szentkultuszára. A központ a Fehérváry Tamás vezette montreali Ave Maria (Üdvözlégy Mária) plébánia volt, az Egyesült Államok területén működött a Szentlélek missziós plébánia. Az európai missziók védőszentjei, illetve titulussai: Szentháromság, Jézus Szentséges Szíve, Legszentebb Oltáriszentség, Szeplőtelen Fogantatás, Szent Ágoston. Az egyház a brosúra szerint működtetett főiskolát is: a Szent Tamás Nemzetközi Tradicionális Katolikus Főiskolát.²¹

Fehérváry Tamás 1981. december 20-án írt levelében – amelynek végén „Jézus Szentséges Szívében” küldte érseki áldását papjának – arra buzdította Ambrus Ferencet, hogy szervezzen plébániát – amelyet nevezzen Szent Család Ókatolikus Egyházközségnek – és egy működő közösség vezetőjeként igényelje az állam általi elismerést. 1983. november 8-án Ambrus Ferenc, mint a Magyarországi Ókatolikus Egyház szegedi Szent Rita plébániájának lelkésze kérte Miklós Imre államtit-

¹⁹ „Tudjuk azt is, hogy akik Istent szeretik, azoknak minden javukra válik, hiszen ő saját elhatározásából választotta ki őket. Akiket ugyanis eleve ismert, azokat eleve arra rendelte, hogy Fiának képmását öltse magukra, így lesz ő elsőszülött a sok testvér között. Akiket előre erre rendelt, azokat meg is hívta, akiket meghívott, azokat megigazulttá tette, akiket pedig megigazulttá tett, azokat meg is dicsőítette. Mire következtethetünk ebből? Ha Isten velünk, ki ellenünk? Aki saját Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért áldozatul adta, hogyne ajándékozna nekünk vele együtt mindent? Ki emel vádat Isten választottai ellen? Isten, aki a megigazulást adta? Ki ítél el? Krisztus Jézus, aki meghalt, sőt fel is támadt, és az Isten jobbján közbenjár értünk? Ki szakíthat el bennünket Krisztus szeretetétől? Nyomor vagy szükség? Üldöztetés vagy éhínség, ruhátlanság, életveszély vagy kard? Amint meg van írva: Minket minden időben térted irtanak, s vágójuhok módjára tartanak. De mindezen diadalmaskodunk őáltala, aki szeret minket. Biztos vagyok ugyanis benne, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmasságok, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat bennünket Isten szeretetétől, amely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van.” Róm 8, 28–39

²⁰ MBL IX. B. 23. Külön jelzet nélkül.

²¹ AFH (A dokumentum másolata a szerző birtokában.)

kártól, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökétől a maga számára „a papi működéshez szükséges dologi és jogi segítséget biztosítani”.²² Ambrus törekvéseit nem koronázta siker, s állami engedélyt soha nem kapott a nyilvános lelkeszi működésre. Szegedi (Adai utcai) házában egy kis kápolnát rendezett be, ahol rendszeresen szentmisét mutatott be, a Szent Rita plébánia pedig „hivatalosan” nem létezett.

A magyar ókatolikusok Mária-kultusza napjainkban is megfigyelhető. A 2010-ben létrejött Magyar Ókatolikus Misszió a gyömrői idősök falvában működte a Segítő Szűz Mária plébániát. Mint a közösség honlapján olvasható: „Gyömrőn, a Harmónia Idősök Falvában 2010 óta van jelen az ókatolikus szolgálat. Szűz Mária mindannyiunk édesanyja, aki szerető és irgalmas szívével tekint minden Isten-keresőre. Az ő oltalmára bízunk szolgálatunkat és az idős lakókat, hogy anyai szeretetével ajánljon minket Jézus Krisztus által az Atyaisten kegyelmébe.”²³ A misszió ökumenikus nyitottsággal végzi gyömrői szolgálatát, hiszen vasárnaponként az istentiszteleti forma az Egyházak Világtanácsa által megalkotott – és a keresztény felekezetek többsége által elfogadott – Lima-liturgia.

Összegzésképpen megállapítható, hogy a magyar ókatolicizmus szentkultuszáról – a kevés és töredékes forrás ellenére is – szerezhettünk ismereteket. A lengyel eredetű máriavita ókatolikus mozgalomban központi szerepe volt Szűz Mária és az Oltáriszentségben jelen lévő Jézus Krisztus tiszteletének. Az ókatolikus szentkultuszra elsősorban egyházi közösségeik és intézményeik patrocíniumaiból, illetve titulusaiból (Szenháromság, Jézus Szentséges Szíve, Legszentebb Oltáriszentség, Szűz Mária, Szeplőtelen Fogantatás, Szent Tamás, Szent Ágoston, Szent Család, Szent Rita) következtethetünk.

Irodalom

CSERNOHORSZKY Gyula Ottó

1939 *Máriavita ó-katolikus egyház, vagy a római szentszéktől elszakadt máriavita rend rövid története és alaptörvényei*. Budapest.

DOROGI Ferenc

2011 Ókatolikus mariaviták Sashalmon. *Magyar Sion*, 1. sz. 133–141.

HARSÁNYI László

1988 *Ókatolicizmus Magyarországon*. Budapest. (Kézírtas egyetemi szakdolgozat.)

1989 Ókatolikusok Magyarországon. *Világosság*, 1. sz. 74–78

HETÉNYI VARGA Károly

2003 Máriaviták. In: *Magyar Katolikus Lexikon*. 8. köt. Főszerk. Diós János, szerk. Viczián János. Budapest, 2003. 705.

MIKLÓS Péter

2010 Máriavita ókatolikus püspöki pásztorlevél 1945-ből. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok*, 1–2. sz. 159–168.

²² AFH (Az idézett iratok másolatai a szerző birtokában.)

²³ <http://www.gyomro.okatolikus.hu/> (Az utolsó letöltés időpontja: 2013. november 12.)

2012 A máriavita ókatolikus mozgalom magyarországi történetéhez. In: *Valóság, közösség, identitás*. Szerk. POVEDÁK Kinga közreműködésével BARNÁ Gábor. Szeged. 247–254.

2013 Kubinyi Viktor életrajzához. In: Kubinyi. Szerk. Széles Tamás. Magyar Ókatolikus Misszió. Budapest. 31–40.

SASVÁRI László

1994 Ókatolikus mozgalmak Magyarországon. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1–2. sz. 81–125.

SZÉLES Tamás

2012 Ókatolikus ébredés. *Theológiai Szemle*, 1. sz. 51–55.

Levéltári és kéziratos források

Magyar Baptista Levéltár (MBL)

A Szabadegyházak Szövetségének és a Szabadegyházak Tanácsának iratanyaga. Egyes tágelyházak iratai: Ókatolikus Egyház. IX. B. 23.

Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár (SZCSPL)

Püspöki hivatal iratai: egyházigazgatási iratok. I. 1. a.

Ambrus Ferenc hagyatéka (AFH)

Magántulajdonban a leszármazottaknál.

(Az idézett dokumentumok másolatai a szerző birtokában.)

MIKLÓS, Péter

“PRAISED TO BE THE BLESSED EUCHARIST!”

Veneration of saints in the Hungarian Old Catholic communities

There are few and fragmentary sources about the Hungarian Old Catholicism’s veneration of saints. The veneration of the Blessed Virgin and Jesus Christ in the Blessed Sacrament had a central function in the original polish mariavite Old Catholic movement, which had been present in Hungary. “Praised to be the Blessed Eucharist!” was the greeteing of the old catholic mariavites. The content of the old catholic cult of saints can be concluded primarily the patron saints of their religious communities and institutions (Holy Trinity, Sacred Heart of Jesus, Blessed Eucharist, The Blessed Virgin, Immaculate Conception, Saint Thomas, Saint Augustine, Holy Family, Saint Rita). The author of the study used archival documents (from the Episcopal Archives in Szeged and from the Hungarian Baptist Archives, Budapest) and the manuscriptal letters of Rev. Ferenc Ambrus (1914–1990) former Hungarian Old Catholic canon in Szeged.